

חולין קמא

משה שווערד

1. הערות מהרב אלישיב

מתני' שלחה וחזר אפילו ארבעה וחמשה פעמים חייב שנאמר שלח תשלח וגו'. ולכאור משמע רבשלחה וחזרה חילא מצוה מתחדשת רשלוח הקן ולא משום דאכתי לא נגמרו השלחות הראשון, ודא תנן בטיפא נטל את הבנים והחזיר לקן ואח"כ חזרה האם עליהן פסוק מלשלה משום דהויל מוזמן, נהיינו דמלכד הציפור גם האפרוחים הוביצים צריך שלא יהיו מוזמן, ואי נימא דהוי מצד השלוח הראשון איכ מאי איכפת לן דהשתא הויל מוזמן הא כבר נתחייב מקמי הכי, ומוכח דהויל מצוה מתחדשת לאחר שתורה ושוכ רובצת על הביצים.

ואולם איכ קשה דמאי צריכין לריביא דשלח תשלח וגו' אטו סיד דכין שקיים כבר המצוה חזא דיכא שוכ לא יחייב בה אף דאית לן כל הפרטים לחייבו, דרובצת ואיז מוזמן וכי.

ובהכרח ציל דחייב הוא באמת מצד השלוח הראשון וכל כמה דהיא חוזרת לא נשלם השלוח. והא דמיפסד היכא הויל מוזמן, ציל דרובציג דנטל הבנים והחזיר חשיב דליכא קן, ולפיז אם חזרה אף אם אינה רובצת אלא רק מרחפת בעלמא נמי סגי לחייבה בשלוח, דהא בה שחורה אימבד לן דעייז לא נתקיים בה השלוח.

2. הערות מהרב אלישיב

מתני' שלחה וחזרה וכי, אמר הוינו נטל את האם ומשלח את הבנים חייב, וכבר הוכיחו מבין הראשונים דיל דמצות שלוח הקן היינו אף באם אינו רוצה ליקח הבנים, שהיי הכא אמר שרצה לשלח הבנים ומימ חייב.

3. הערות מהרב אלישיב

לדבר מצוה מגין וכי, ופי דסיד דמכר מצוה נימא עשה דחזו לית, וכבר תמחו האחרונים דהא הא דאמרינן עלית היינו בזקא היכא דהויל בעידתא, והא קיום המצוה דשהות מצוה היינו רק אח"כ בשחיטה ושילוח, ולגבי מצוה שלוח הקן הוי

נתחייב מיד כשראה לפניו קן ציפור, ואיז מאי סיד דגמי וידעה מצוה שהות מצוה ללאו רשלוח הקן.

ויש באחרונים שחידשו דמצוה פעמים ולא בעינן שיהיה בעידתא ובגן במוקד חשובה וכי צריב, וכדאיזא בגמי פסחים דף פ"ה א' ובגמי שם ב"ה כשהוא גבי שכירת עצם לאכילת פסח והגמי בזבחים דף צ"ז ב' ליה מהתם דאין עלית בקדשים ואציג דהא בעידתא דמעיקר לאו לא מקיים עשה, ועייז בגמי ר"ה דף ל"ב ב' דהאן שופר של ר"ה אין מעבידן עליו את התחום ואין ספקחין עליו את העל, לא שלין כאילן וכי, ובגמי איתא מיט שופר עשה הוא ויריס עשה ולית [נכבאר בראשונים שם דחנמים עשו חיזוק לדרכיהם כשל תורה] ואין עשה דחזו לית ועשה ומכ דהויל בראשונים הוא בלא"ה לא שייכא עלית דהא לא הוי בעידתא, והוירצו דשופר והם דהויל קיום מצוה דרכים, ובה דהוי אף ולא הוי בעידתא, ולפיז סבב האחרונים דבאמת גם השתא ידענו להך סברא דשהות מצוה הויל מצוה חשובה משום דגדול השלות וכי כדמייתי הגמי בהמשך, ורק דהגמי לא סיד דיהי קן שיהיה אף למיחזי לית ועשה אבל להא מיהת אהני קן מעמא ולא ניכע שיהיה חשיב בעידתא.

4. הערות מהרב אלישיב

עשה הוא דאיכא, ליהי עשה ולידחי עשה קמ"ל. ולכאור צ"ב מ"ש
 רבא עשה ולידחי עשה, והרי בנא רעשה וחזי לית סב דדעיס דכ"י הרמב"ן דל' נש
 יחזי, עדיפ זכור את יום השבת וגו' רמב"ן עשה גדולה יותר ממצות לית כי בנא
 שמקיים ועושה המצוה הרי מתבטא יותר אהבת ה' שעושה רצונו ית' ממצות לית
 שנשמר מצוות הר"ב אבל עשה ועשה מאי אולמא האי עשה מהאי עשה.
 צ"ל דגם השתא ס"ל לגמ' הך טעמא דמימי בסמוך דגזל השלום וכו' (נכחש
 ומזי"ט לא בעינן שיהיה כעידאן). ולהכי ס"ד דכין דהן עשה חשיבא ספי לית ולידחי
 עשה ושילוח הקן.

5. רמב"ם הלכות שחיטה פרק יג הלכה יט

אסור ליטול אם על הבנים ואפילו לטהר בהן את המצורע שהיא מצוה, ואם לקח חייב לשלח, ואם לא שלח לוקה, שאין עשה דוחה לא תעשה ועשה, (ועשה) ולא עשה דוחה עשה.

6. כסף משנה הלכות שחיטה פרק יג

[יט] אסור ליטול אם על הבנים ואפילו לטהר בהם את המצורע וכו'. משנה שם (דף קמ"ב). ומ"ש שאין עשה דוחה ל"ת ועשה וכו' יש לתמוה דהא מעיקרא אין כאן אלא ל"ת לבד דלא תקח ואם לקחה אין כאן אלא עשה לבד. וי"ל דקרא הכי משמע תשלח את האם ולא תקחנה על הבנים והכי משמע מדאמרין בגמ' (דף קמ"א) אמר ליה ההוא מרבנן לרבא ואימא שלח חדא זימנא תשלח תרי זימנין וכו' עד קמ"ל הרי שאמרו דשילוח עשה ול"ת הוא ופירש"י והא שילוח עשה ול"ת תשלח ולא תקח. אבל אכתי קשיא דהיינו לר' יהודה דאמר שלח מעיקרא משמע ומש"ה סבר דנוטל אם מעל הבנים לוקה ואינו משלח אבל לרבנן דסברי דמשלח ואינו לוקה קרא הכי משמע לא תקח האם ואם לקחת שלח וא"כ מעיקרא אין כאן אלא ל"ת וצ"ע:

7. ספר קובץ הערות - סימן ח

(י) ובגמ' [חולין] שם פריך מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה, ול"ל קרא תשלח אפילו לדבר מצוה. וקשה, כיון שישנן שתי מצות לפניו, הו"א שיעשה איזה שירצה, או אותה שנתחייב בה תחילה, ואשמועינן קרא תשלח, אפילו נתחייב במצות (גילוח) מצורע תחלה. וי"ל דאף שלא יקיים עכשיו מצות מצורע אם ישלח, מ"מ לא תתבטל המצוה. דאפשר שתתקיים לאחר זמן, אבל אם יקיים מצות מצורע תתבטל מצות שילוח לגמרי, משו"ה חייב לשלח בלאו קרא:

8. הערות מהרב אלישיב

ת"ש לא תתירו ממנו עד בוקר וכו' בא הכתוב ליתן עשה אחר
 לית לומר לך שאין לוקין עליו דברי ר' יהודה. והנה בגמ' לעיל הו' פיג א'
 אייתי הגמ' על דברי ר' יהודה הללו, ורבי יעקב אומר לא מן השם הוא זה אלא משום
 דהו"ל לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

והנה הרמב"ם בפרק י' מולי' קרבן פסח הי"א כתב ח"ל: כשאדם אוכל את הפסח
 וכו' צריך אדם להשתדל שלא ישאיר מבשר הפסח עד הבוקר שנאמר לא תחזירו וכו'
 ואם השאיר ממנו בין בראשון בין בשני עובר בלי"ת ואינו לוקה על לאו זה, שהרי מתק
 לעשה, שנאמר והנחתו ממנו באש תשחפו עכ"ל. תפ"א שם הי"ז כתב ח"ל: המצוה
 אימתיים ולא הקטיון עד שלנו תפסלו בלינה הרי"ז עובר בלי"ת שנאמר לא ילין חלב
 חבי עד בוקר, ואע"פ שעובר אינו לוקה לפי שאין בו מעשה עכ"ל. ולכאור הרי הן
 הלכות שוות, וצ"ע אמאי נקיס הכא משום לאו שאין בו מעשה, והכא משום לאו
 הניתק לעשה. והן אמנם דחזייהו טעמים נכתיים והא הלכה רוחת דאין לוקין על לאו
 שאין בו מעשה וזוץ מצאנו במיד ופקלל. וכן גבי לאו הניתק לעשה דאין לוקין עליו.
 אבל קשה דמראייתו טעמא ולא הניתק לעשה ובה הרי פסקין כמ"ד דקיימו ולא
 קיימו, והרי אם יאבד העורר דאין לנו עוד היתקן ללאו היה מן הדין שילקה. חת לכאור
 הרי אינו יתכן דהא ח"ל לאו שאין בו מעשה. וכבר הקשה כן הסמ"ג בפרק י"ח מולי'
 פסחיים ה"ט ע"ש.

9. תוספות הרא"ש מסכת חולין דף קמא עמוד ב
ואי כרבנן משלח ואינו לוקה. למאן דתני בטלו ולא בטלו פריך.

10. ספר שערים מצ' בהל'

יקודין אותה מכת מרדות על שם שמור בדברי
תורה או בדברי סופרים וכו'. ועי' ברש"י מט'
יבמות (גב. ד"ה והתניא לוקה) ועי' ברמב"ם
(עדות פי"ח ה"ז) דכ"ד מכין מכת מרדות כפי
מה שיראו בעיניהם. ועי' ברמב"ם (סנהדרין
פכ"ד ה"ח). ובמ"ס שם. וכ"כ הטור (זו"ר סי'
כז) דמכין ועונשין אותו כפי מה שיראו, אבל
בשרית הרשב"א (זו"ר סי' רעד) כתב דמלקות
בדרכו ארכעים. וכל מאי התקון רבנן כעין
דאורייתא תיקון וכו'. ועי' בשו"ת הריב"ש (סי'
פז). ובשו"ת התשב"ץ (ז"כ סי' נא). ובנחל
אשכול (תפלה פי"ב אות לא) כתב דמרב"י
האשכול משמע דגם מרדות הוא כארכעים.
ולפי"ז מאי חילוק יש בין מלקות דאורייתא
למכת מרדות דרבנן. וצ"ל כדברי רש"י במס'
סנהדרין (ז: ד"ה רצועה) ורצועה היא
למלקות, ומקל למכת מרדות, וברין מס'
כתובות (מו.) כתב, דאין מוקדיקין במכת
מרדות ברצועה כשל מלקות. [אבל הרשב"א
סוף מס' מכות ס"ל דגם מכת מרדות היא
ברצועה] או יש לומר כדברי הריב"ש (סי' ד)
דגם מכת מרדות הוא בארכעים אלא שאינן
הוקות כמותן. ועי' במס' קידושין (סג:) דכתוב
על הגליון דמכת מרדות אין בו דין התראה.
אבל במג"א (סי' תצו סק"כ) כתב דמכת
מרדות הוא י"ב מכות, ועי"ש בפ"ח. ועי' ע

11. הערות מהרב אלישיב

ת"ד יוני שובך ויוני עליה חייבות בשלוח ואסורות משום גזל מפני
דרכי שלום. ולכאור כיון דקני לה מדרבנן אמאי חייבות בשלוח הא הו"ל מוסר.
לשיטת ראב"ה וקנין דרבנן מפני לדאורייתא. וצ"ל דאף דאסורות משום גזל לאו
היינו דהו"ל דידה מצד דיני ממונות, ואין לו בזה שום בעלות עצמית, וביותר רבדאי
אם יקדש בזה אשה לא תהא מקודשת לו, אלא דאיכא חיובא אנברא להתחידו כי היכי
דלא לייתו לאינצוי, אבל ודאי דלא הו"ל מוסרן משום חן חובת גברא.